

ปัญหาการสืบพยานหลักฐานในคดีอาญาของศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศ¹

วรรณพร พุ่มสุกัณทร²

ในเรื่องการสืบพยานหลักฐานในคดีอาญาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ยึดถือหลักการและกฎหมายส่วนใหญ่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ใช้ระบบกล่าวหาเป็นหลักในการพิจารณาคดี ศาลมีหน้าที่ต้องพิจารณาวินิจฉัยในเบื้องต้นว่าพยานหลักฐานใดเข้ามาสู่สำนวน โดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ โดยจะต้องพิจารณาตามบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่ว่าด้วยการนำสืบ และการอ้างพยานหลักฐาน เมื่อพยานหลักฐานนั้นเข้ามาสู่สำนวนความ โดยชอบแล้วจะต้องพิจารณาวิเคราะห์ต่อไปว่า พยานหลักฐานนั้นรับฟังได้ตามกฎหมายหรือไม่ ถ้าไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายห้ามรับฟัง พยานหลักฐานใดแล้วศาลย่อมรับฟังพยานหลักฐานนั้น แต่พยานหลักฐานที่เข้าสู่กระบวนการได้ จะต้องมีการปฏิบัติตามกติกาหรือขั้นตอนวิธีการสืบพยานตามที่กฎหมายกำหนด ศาลจะวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงของคดีแล้วปรับกับข้อกฎหมาย พยานหลักฐานที่ศาลไม่รับฟังก็จะถูกคัดกรองออกไปจากการพิจารณาคดีของศาล ดังนั้น จึงต้องให้ความสำคัญกับกฎหมายที่กำหนดกติกาหรือขั้นตอนวิธีการสืบพยาน เพื่อให้การพิจารณาคดีอาญาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเกิดความสะดวก รวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรมตามเจตนารมณ์

จากการศึกษาทำให้ทราบว่า ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีคดีที่อยู่ในเขตอำนาจ ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา ซึ่งมีหลักการสืบพยานหลักฐาน หลักการรับฟังและชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานที่ต่างกัน รวมถึงการมีลักษณะคดีที่ซับซ้อนกว่าคดีทั่วไป ทำให้การบังคับใช้กฎหมายโดยอนุโลมระหว่างคดีส่วนแพ่ง กับคดีส่วนอาญา หรือการนำกฎหมายอื่นมาบังคับใช้โดยอนุโลมกับศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เกิดปัญหาหรือความไม่เหมาะสมขึ้น ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

ประเด็นปัญหาแรก การเสนอบันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคลในคดีอาญาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ได้บัญญัติไว้ในข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ซึ่งการออกข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ต้องพิจารณาถึงสิทธิในการต่อสู้คดีอาญาของจำเลยเป็นสำคัญ เพราะในมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สิน

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหาการสืบพยานหลักฐานในคดีอาญาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร. ปภาศรี บัวสวรรค์ ประธานกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์จรัล เต้งวิทยา และกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.กัลยา ตันศิริ

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 บัญญัติชัดเจนว่า การออกข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจะต้องไม่ทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีอาญาของจำเลยต้องลดน้อยลงกว่าที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ซึ่งการสืบพยานในเรื่องดังกล่าวถูกกำหนดให้กระทำได้เฉพาะในเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับการพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของจำเลยโดยตรงเท่านั้น แต่จากการศึกษาในเรื่องของสิทธิที่จะได้เผชิญหน้ากับพยาน หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย และหลักการพิจารณาคดีโดยเร็ว พบว่า การเสนอบันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคลในคดีอาญา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของจำเลยโดยตรง หรือในเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับการพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของจำเลยโดยตรง การใช้บันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคลไม่กระทบต่อสิทธิของจำเลย ที่จะทำให้สิทธิในการต่อสู้คดีทางอาญาของจำเลยลดน้อยลงแต่อย่างใด อีกทั้ง ถ้ามีการเสนอบันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคลในคดีอาญาในเรื่องที่เกี่ยวกับการพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของจำเลยโดยตรงได้ จะช่วยลดระยะเวลาของการซักถามพยานของกลุ่มความฝ้ายที่อ้างพยานและการถามค้านได้ ทำให้การพิจารณาคดีรวดเร็วขึ้น ลดภาระค่าใช้จ่ายทั้งในส่วนของกลุ่มความและรัฐ

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษายังพบอีกว่าการนำบทบัญญัติลักษณะ 1 ความแพ่ง ว่าด้วยการเสนอบันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคล ตาม ข้อ 29 ถึง ข้อ 31 ของข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 มาใช้บังคับโดยอนุโลมกับคดีอาญานั้น ยังมีความไม่เหมาะสมอยู่บางประการ กล่าวคือ หากเป็นคดีอาญาแล้ว ควรระบุนผลของการไม่ส่งบันทึกถ้อยคำภายในกำหนดเวลาให้ชัดเจน เพื่อเป็นบทตัดพยานของศาลต้องห้ามมิให้นำสืบบันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคลที่ไม่ส่งภายในกำหนดเวลา เพื่อความเป็นธรรมในการต่อสู้คดี และการใช้บันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคลในคดีอาญานั้น จะต้องเป็นการใช้โดยกลุ่มความทั้งสองฝ่ายมิใช่เพียงฝ่ายเดียวเพราะจะทำให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบในทางคดีได้ อีกทั้งไม่ควรนำข้อยกเว้น ในคดีแพ่งที่กำหนดให้สามารถรับฟังบันทึกถ้อยคำกรณีให้ผู้ให้ถ้อยคำที่ไม่มาศาล เพื่อตอบคำถามค้านและคำถามตั้งได้ เช่น กลุ่มความตกลงกันให้ผู้ให้ถ้อยคำไม่ต้องมาศาล เพราะในคดีอาญานั้น การสืบพยานต้องกระทำต่อหน้าจำเลย ให้จำเลยได้มีโอกาสสังเกตอากัปกิริยาพยานและตรวจสอบถามค้าน ต้องเปิดโอกาสให้จำเลยทราบถึงข้อกล่าวหาเพื่อต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ป้องกันมิให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบในทางคดี จึงไม่อาจตั้งข้อยกเว้นตามที่ปรากฏในคดีแพ่งได้

ประเด็นปัญหาที่สอง การถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งมาใช้ในคดีส่วนอาญา ในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศไม่มีกฎหมายบัญญัติเป็นการเฉพาะ จึงนำเอาการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาตามมาตรา 46 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บัญญัติให้การพิพากษาคดีส่วนแพ่งศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม ดังนั้น ถ้าเป็นคดีอาญาแล้วจะไม่สามารถรับฟังและถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีแพ่งได้เลย เพราะกฎหมายบัญญัติเพียงให้คดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

ต้องถูกผูกพัน โดยข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา แต่ไม่มีกฎหมายที่ให้คดีอาญาต้องถูกผูกพัน โดยข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งแต่อย่างใด ทำให้เกิดความไม่เหมาะสมในการปรับใช้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มคดีทรัพย์สินทางปัญญาที่มีลักษณะเฉพาะของคดีที่พิเศษแตกต่างไม่เข้ากับหลักเกณฑ์ทั่วไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 เพราะการจะปรับใช้มาตรา 46 ซึ่งบัญญัติไว้ในคดี ส่วนแพ่ง ศาลจำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาได้นั้น คดีแพ่งต้องมีมูลมาจากการกระทำผิดทางอาญา แต่คดีทรัพย์สินทางปัญญานั้นมีลักษณะคดีที่สลับกลับกัน กล่าวคือ การจะพิจารณาคัดสินคดีในส่วนอาญาได้นั้น ต้องผ่านการพิจารณาชี้ขาดในส่วนที่เป็นข้อเท็จจริงทางแพ่งเสียก่อน คือ มีต้องมีมูลมาจากข้อเท็จจริงทางแพ่งแล้ว จึงค่อยพิจารณาต่อไปว่าการกระทำของคู่ประกอบความผิดในทางอาญา หรือ ไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของความเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นข้อเท็จจริงในทางแพ่ง จะต้องได้รับการพิจารณาก่อนว่าใครเป็นผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา แล้วจึงจะพิจารณาความผิดในทางอาญาต่อไปได้ว่ามีกรณีเกิดขึ้นหรือไม่ เมื่อลักษณะของคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นเช่นนี้ การให้ศาลถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งมารับฟังให้เป็นยุติในคดีส่วนอาญา จึงเหมาะสมกับลักษณะของคดีทรัพย์สินทางปัญญามากกว่า ที่จะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 มาใช้บังคับ โดยอนุโลม และไม่เป็นการขัดกับหลักในการพิจารณาคดีอาญาที่จะต้องกระทำต่อหน้าจำเลยแต่อย่างใด เพราะจำเลยในคดีอาญาย่อมเป็นคู่ความเดิมในคดีแพ่ง จำเลยจึงได้เผชิญหน้ากับพยานหลักฐานมาแล้วตั้งแต่คดีแพ่ง รวมทั้งได้รับทราบข้อเท็จจริงและมีโอกาสต่อสู้คดีอย่างเต็มที่มาแล้ว จากการศึกษายังพบอีกว่ามีคำพิพากษาศาลฎีกา³ ที่เห็นว่า กรณีที่คำพิพากษาในคดีแพ่ง ได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงเอาไว้ในลักษณะที่เป็นคุณแก่จำเลยในคดีอาญา สามารถถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งมารับฟังให้เป็นที่ยุติในคดีส่วนอาญาได้ ซึ่งเป็นการช่วยลดปัญหาการรับฟังข้อเท็จจริงขัดแย้งกัน และช่วยสร้างความเป็นเอกภาพในการรับฟังข้อเท็จจริงของศาลยุติธรรมอีกด้วย

ประเด็นปัญหาที่สาม การขอให้สืบพยานหลักฐานไว้ก่อนในคดีอาญาของทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งมาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 ได้วางหลักเอาไว้ว่ามีทั้งกรณีที่ขอให้สืบพยานหลักฐานไว้ก่อนฟ้องคดี และขอให้สืบพยานหลักฐานไว้ก่อนภายหลังที่มีการฟ้องคดีแล้ว กฎหมายไม่ได้มีการบัญญัติเป็นการเฉพาะแยกต่างหากออกจากกันระหว่างคดีแพ่งและคดีอาญา หรือจำกัดเฉพาะการสืบพยานประเภทใดประเภทหนึ่ง จากการศึกษาพบว่า บทบัญญัติของกฎหมายในกรณีการขอให้สืบพยานหลักฐานไว้ก่อนฟ้องคดีในคดีอาญาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ กระทบต่อสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลย เพราะจำเลยเมื่อครั้งเป็นผู้ต้องหาอาจไม่มีโอกาสตรวจสอบหรือถามค้านพยานซึ่งอาจเกิดความไม่เป็นธรรมในการต่อสู้คดีได้ ยังเป็นการสืบพยานหลักฐานไว้ก่อน โดยที่ยัง

³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2774/2546, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5175/2547.

ไม่ได้ตัวผู้ต้องหาหมายศาล การสืบพยานหลักฐานดังกล่าวอาจกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาซึ่งอาจกลายเป็นจำเลยในภายหลัง เนื่องจากในคดีอาญาเป็นกรณีที่ต้องสืบพยาน โดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย จำเลยมีสิทธิถามค้านพยานและต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ การสืบพยานโดยไม่ได้ตรวจสอบหรือถามค้านพยานจะทำให้ผู้ต้องหาที่ต้องกลายมาเป็นจำเลยในภายหลังเสียเปรียบในทางคดีได้

จากการศึกษา โดยนำเรื่องดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับคดีอาญาทั่วไปในเรื่องการขอให้สืบพยานบุคคลก่อนฟ้องคดี ตามมาตรา 237 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องผู้มีสิทธิที่จะร้องขอต่อศาลให้สืบพยานก่อนฟ้องคดี เหตุที่จะขอสืบพยานก่อนฟ้องคดี สิทธิซักค้านพยาน การรับฟังคำพยานที่สืบไว้ก่อนฟ้องคดีพบว่า การสืบพยานบุคคลก่อนฟ้องคดีอาญา ตามมาตรา 237 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นธรรมกับผู้ต้องหา และมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับการสืบพยานหลักฐานในคดีอาญาของทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ จึงควรนำเรื่องการสืบพยานบุคคลก่อนฟ้องคดีอาญา ตามมาตรา 237 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลมในคดีอาญาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ควรกำหนดให้มาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 ที่บัญญัติเรื่องการขอให้สืบพยานหลักฐานไว้ก่อน ไม่รวมถึงการขอให้สืบพยานบุคคลก่อนฟ้องคดีอาญาเพื่อที่จะได้นำเรื่องดังกล่าวมาใช้บังคับโดยอนุโลมได้ นอกจากนี้ ควรหลีกเลี่ยงการขอให้สืบพยานหลักฐานไว้ก่อนมีการฟ้องคดีอาญาให้ใช้วิธีการนี้ได้เพียงแต่เหตุจำเป็นตามกฎหมายโดยแท้ เพราะยังมีกรณีที่ไม่มีตัวผู้ต้องหาอยู่ด้วยในขณะที่มีการสืบพยานไว้ก่อนฟ้องคดีที่การสืบพยานนั้นจะกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาที่ส่งผลไปยังสิทธิของจำเลยซึ่งเป็นบุคคลคนเดียวกันในชั้นพิจารณา ที่ยังไม่ได้รับเมื่อครั้งมีฐานะเป็นผู้ต้องหาด้วย และควรพิจารณาจัดให้มีการสืบพยานหลักฐาน โดยวิธีการอื่นเข้ามาช่วยก่อนเสมอ

จากการศึกษาปัญหาการสืบพยานหลักฐานในคดีอาญาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

1. ปัญหาการเสนอบันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคลในคดีอาญาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะคือ

1.1 ควรแยกบทบัญญัติการเสนอบันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคลในคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกันให้ชัดเจน ควรแก้ไขโดยการตัดข้อความว่า “ และให้นำบทบัญญัติลักษณะ 1 ความแห่ง ว่าด้วยการเสนอบันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคลตามข้อ 29 ถึงข้อ 31 มาใช้บังคับโดยอนุโลม ” ที่ปรากฏในข้อ 49 ของข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ออกเสีย เพื่อความเป็นธรรมกับจำเลยในคดีอาญา

1.2 ไม่ควรจำกัดการเสนอบันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคลในคดีอาญาให้กระทำได้เพียงแต่ในเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับการพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของจำเลยโดยตรงเท่านั้น ควรแก้ไขโดยการตัด

ข้อความว่า “ในเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับการพิสูจน์ถึงการกระทำผิดของจำเลยโดยตรง” ที่ปรากฏในข้อ 49 ของข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ออกเสีย เพื่อให้การเสนอบันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคลในคดีอาญา สามารถใช้ได้ในทุกกรณี ไม่ว่าจะเกี่ยวกับการพิสูจน์ถึงการกระทำผิดของจำเลยโดยตรงหรือไม่ก็ตาม

1.3 ควรกำหนดผลของการไม่ส่งบันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคลภายในกำหนดเวลาให้ชัดเจน โดยแก้ไขเพิ่มข้อความว่า “คู่ความที่ประสงค์จะขอเสนอบันทึกถ้อยคำแทนการซักถามพยานตามวรรคหนึ่ง จะต้องยื่นคำร้องแสดงความจำนงพร้อมเหตุผลต่อศาลก่อนวันสืบพยานบุคคลนั้น ให้ศาลพิจารณากำหนดระยะเวลาที่คู่ความจะต้องยื่นบันทึกถ้อยคำดังกล่าวต่อศาลและส่งสำเนาบันทึกถ้อยคำนั้นให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง โดยห้ามมิให้ศาลรับฟังบันทึกถ้อยคำที่ยื่นเกินกำหนดเวลาเป็นพยานหลักฐาน เมื่อมีการยื่นบันทึกถ้อยคำต่อศาลแล้ว คู่ความที่ยื่นไม่อาจขอถอนบันทึกถ้อยคำนั้น และให้ถือว่าบันทึกถ้อยคำดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดีแล้ว” ไว้ในข้อ 49 วรรคสอง ของข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ในการรับฟังบันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคลของศาล

1.4 บันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคลในคดีอาญาไม่ควรเป็นการใช้โดยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพราะจะทำให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบในทางคดีได้ โดยจะมีคู่ความฝ่ายหนึ่งมีโอกาสเห็นพยานหลักฐานก่อนและมีโอกาสเตรียมตัวต่อสู้คดีได้มากกว่า ควรแก้ไขโดยการเพิ่มข้อความว่า “โดยต้องเป็นการใช้บันทึกถ้อยคำของคู่ความทั้งสองฝ่าย” ไว้ใน ข้อ 49 วรรคแรก ตอนที่ ๒ ของข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 เพื่อใช้เป็นบทตัดพยานในการรับฟังบันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคลของศาล

1.5 ในคดีอาญาการสืบพยานต้องกระทำต่อหน้าจำเลย ต้องเปิดโอกาสให้จำเลยทราบถึงข้อกล่าวหาและต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ โดยสิทธิในการซักค้านพยานมีความจำเป็นและสำคัญยิ่งในการพิสูจน์การกระทำผิดของจำเลยที่จะขาดไปเสียไม่ได้ในคดีอาญา ควรเพิ่มเติมข้อความว่า “ให้ผู้ให้ถ้อยคำมาศาลเพื่อเบิกความตอบคำถามค้านและคำถามตั้งของคู่ความ หากผู้ให้ถ้อยคำไม่มาศาล ให้ศาลปฏิเสธที่จะรับฟังบันทึกถ้อยคำของผู้นั้นเป็นพยานหลักฐานในคดี” ไว้ในข้อ 49 วรรคสาม ของข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 โดยไม่บัญญัติให้มีข้อยกเว้นที่สามารถรับฟังบันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคลโดยที่ไม่มีการตอบคำถามค้านพยานได้เหมือนในคดีแพ่ง เพราะจะกระทบต่อสิทธิของจำเลย

2. ปัญหาการถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งมาใช้ในคดีส่วนอาญา ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ แก้ไขเพิ่มบทบัญญัติในลักษณะ 2 ความอาญา ของข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 โดยการเพิ่มเติมในหมวด 2 การดำเนินกระบวนการพิจารณาว่า “ข้อ... ในคดีทรัพย์สินทางปัญญา กรณีที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศพิจารณาคดีส่วนแพ่งมีคำพิพากษาถึงที่สุดก่อนการพิพากษาคดีส่วนอาญา ศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏใน

คำพิพากษาคดีส่วนแพ่งที่เป็นคุณแก่จำเลย โดยในคดีส่วนแพ่งจะต้องปรากฏว่าได้มีการวินิจฉัยในประเด็นที่เป็นข้อพิพาทแล้วมิใช่การดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยขาดนัด” เพื่อช่วยให้การรับฟังข้อเท็จจริงในคดีอาญาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีประสิทธิภาพมากขึ้น เข้ากับลักษณะของคดีทรัพย์สินทางปัญญา ช่วยลดการเกิดคำพิพากษาขัดกัน ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปจากการสืบพยานที่มีข้อเท็จจริงเดียวกัน และทำให้คดีเสร็จโดยเร็วเป็นประโยชน์ต่อทั้งโจทก์และจำเลย

3. ปัญหาการขอให้สืบพยานหลักฐานไว้ก่อน ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

3.1 ควรนำเรื่องการสืบพยานบุคคลก่อนฟ้องคดี ตามมาตรา 237 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาใช้บังคับโดยอนุโลมในคดีอาญาของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เพราะเป็นธรรมกับผู้ต้องหา และมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการรับฟังเป็นพยานหลักฐานในคดีอาญามากกว่า โดยกำหนดให้มาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 ไม่รวมถึงการขอให้สืบพยานบุคคลไว้ก่อนมีการฟ้องคดีอาญา เพื่อให้สามารถนำมาตรา 237 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาใช้บังคับโดยอนุโลมกับคดีทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศในส่วนของความอาญาได้โดยผลของมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน ที่ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลมกับกระบวนการพิจารณาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะโดยเพิ่มเติมคำว่า “นอกจากกรณีขอให้สืบพยานบุคคลไว้ก่อนมีการฟ้องคดีอาญา” ไว้ในตอนต้นของมาตรา 28 ดังนี้

“ นอกจากกรณีขอให้สืบพยานบุคคลไว้ก่อนมีการฟ้องคดีอาญา ถ้าบุคคลใดเกรงว่าพยานหลักฐานที่ตนอาจต้องอ้างอิงในภายหน้าจะสูญหาย หรือยากแก่การนำมาเมื่อมีคดีทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศเกิดขึ้น หรือถ้าคู่ความฝ่ายใดในคดีเกรงว่าพยานหลักฐานที่ตนจำงานจะอ้างอิงจะสูญหายเสียก่อนที่จะนำมาสืบ หรือเป็นการยากที่จะนำมาสืบในภายหลัง บุคคลนั้น หรือคู่ความฝ่ายนั้น อาจยื่นคำขอต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศโดยทำเป็นคำร้องขอหรือคำร้องให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานนั้นไว้ทันที

เมื่อศาลได้รับคำขอเช่นนั้น ให้ศาลหมายเรียกผู้ขอและคู่ความ อีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องมาศาล และเมื่อได้ฟังบุคคลเหล่านั้นแล้ว ให้ศาลสั่งคำขอตามที่เห็นสมควร ถ้าศาลตั้งอนุญาตตามคำขอแล้วให้สืบพยานหลักฐานไปตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายส่วนรายงานและเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรณนั้นให้ศาลเก็บรักษาไว้”

โดยไม่ต้องแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 แยกออกจากกันเป็นคดีแพ่งกับคดีอาญา เนื่องจากในคดีอาญากรณี การขอให้สืบพยานหลักฐานไว้ก่อนภายหลังที่ฟ้องคดีแล้ว

ยังสามารถบังคับใช้กฎหมาย ตามมาตรา 28 ได้ตามปกติ โดยไม่กระทบต่อสิทธิของจำเลยแต่อย่างใด จึงไม่จำเป็นต้องแยกบทบัญญัติคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกัน เพียงแต่ยกเว้นกรณีเดียว คือ การขอให้สืบพยานบุคคลไว้ก่อนมีการฟ้องคดีอาญา เท่านั้น

3.2 ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ควรหลีกเลี่ยงมิให้มีการสืบพยานหลักฐานไว้ก่อนฟ้องคดีอาญา เพราะในเรื่องดังกล่าวยังมีกรณีที่ไม่ได้ตัวผู้ต้องหาอยู่ด้วยในขณะที่มีการสืบพยานก่อนฟ้องคดี ซึ่งกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาที่ส่งผลไปยังสิทธิของจำเลยซึ่งเป็นบุคคลคนเดียวกันในชั้นพิจารณาที่ยังไม่ได้รับเมื่อครั้งมีฐานะเป็นผู้ต้องหาด้วย ควรพิจารณาให้ใช้การสืบพยานบุคคลโดยระบบการประชุมทางจอภาพตาม ข้อ 32 แห่งข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 โดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะประชุมทางจอภาพ (VIDEO CONFERENCE) เพราะการประชุมทางจอภาพสามารถที่จะนำมาใช้โดยไม่ต้องสืบพยานบุคคลไว้ก่อนฟ้องคดีต่อศาล หรือนำมาใช้เพื่อให้พยานบุคคลที่เคยเบิกความไว้ก่อนฟ้องคดีนั้น ยืนยันข้อเท็จจริงหรือคำเบิกความเดิมในชั้นพิจารณา เพื่อความครบถ้วนสมบูรณ์ของการสืบพยานในชั้นพิจารณา ซึ่งข้อ 32 แห่งข้อกำหนดฯ เดียวกัน มีบทบัญญัติให้ถือเสมือนว่าพยานเบิกความในห้องพิจารณาของศาล จึงเป็นวิธีสืบพยานที่ช่วยให้การรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญาเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น เพราะวิธีดังกล่าวช่วยให้จำเลยสามารถที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลได้ในขณะที่มีการสืบพยานเสมือนว่าต่างฝ่ายต่างอยู่ต่อหน้าซึ่งกันและกัน และจำเลยสามารถที่จะรับรู้โดยการพิจารณาได้ในขณะที่มีการสืบพยาน

เอกสารอ้างอิง

- จรัญ ภักดีธนากุล. **กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: หจก.จิวรัชการพิมพ์, 2549.
- จิตติ เจริญน้ำ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. “กฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 หน่วยที่ 8-15 เรื่องพยานหลักฐานที่ศาลรับฟัง,” 2530.
- ภัทรศักดิ์ วรรณแสง. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. “การรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา.” เอกสารบรรยายวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง.
- สุนัย มโนมัยอุดม. “ปัญหาในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการเสนอบันทึกถ้อยคำในการสืบพยานบุคคลตามข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 29, 30,” **วารสารกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ** (2541) : 243-244.